
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

УДК 001(677)Огієнко:378.4(477.43-22)КПЦУУ«1918/1920»
DOI: 10.32626/2309-7086.2024-21.158-172

Олександр Завальнюк
ORCID 0000-0002-1778-9736,
доктор історичних наук,
професор кафедри історії України,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

РОЛЬ ІВАНА ОГІЄНКА У ВИРІШЕННІ ЖИТЛОВОЇ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІНЦІВ І УЧАСНИКІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ В КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (1918-1920 рр.)

У статті на основі архівних і опублікованих джерел, а також праць сучасних вітчизняних істориків досліджується ефективна організаційна діяльність І.І. Огієнка, голови Кам'янець-Подільської міської університетської комісії, в.о. ректора і ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету, міністра освіти і головного уповноваженого уряду УНР, у справі вирішення такої локальної соціальної проблеми як забезпечення постійним (тимчасовим) службовим і орендованим житлом частини управлінського персоналу і науково-педагогічних працівників щойно заснованого вишу, а також відкриття для іногородніх незможних студентів гуртожитку (бурси) у тодішніх дуже складних умовах виживання периферійного міста.

Проблема розглядається в межах двох нерівних хронологічних відрізків. Перший пов'язаний з прискороною і досить ефективною реалізацією комплексу державних, самоврядних і громадських підготовчих заходів щодо юридичного заснування вишу, творення його належної матеріально-технічної бази і, нарешті, офіційного відкриття (липень-жовтень 1918 р.). Другий відрізок охоплює двохрічне функціонування і внутрішній розвиток університету (1918-1920 рр.) за нестабільного українського суверенітету, коли І.І. Огієнко, як ректор, просувався кар'єрними

сходинками в сфері вищого державного управління і отримував можливість з висоти своїх авторитетних посад впливати на вирішення низки адміністративних, фінансових, матеріальних та інших питань, пов'язаних з інтересами трудового колективу і студентського загалу. Такий підхід уперше забезпечив розлоге і цілісне висвітлення піднятого питання, забезпечив його наукову новизну, а також розуміння ролі цього діяча у частковому вирішенні складної соціальної проблеми, породженої скромними ресурсами невеликого багатонаціонального міста.

Ключові слова: Іван Огієнко, університетська комісія, Кам'янець-Подільський державний український університет, професорсько-викладацька корпорація, студентський контингент, службове житло, наймання житла, студентська бурса.

Постановка проблеми. Заснування в адміністративному центрі Подільського губернії державного українського університету в 1918 р. поставило перед адміністрацією вишу низку складних організаційних проблем, які у повному обсязі і за лічені роки до того часу в українській державі не вирішувалися. Однією із них стало формування україномовної професорсько-викладацької корпорації університету переважно з представників різних наукових центрів Наддніпрянської України і Східної Галичини. Більш менш успішне її розв'язання відразу ставило на порядок денний супутнього питання – про забезпечення прийнятих на викладацьку роботу вчених хоча б найпростішим житлом у місті, яке з початку Першої світової війни не здійснювало житлового будівництва, а в влітку 1919 р. зазнало величезного напливу переселенців з різних куточків країни і прийняло Директорію УНР, Раду Народних Міністрів, профільні міністерства, центральні органи політичних партій, військові частини тощо. Житлова криза позначилася також на проживанні студентів, заради яких власне і було утворено цей національний виш. Словом, розміщення учасників освітнього процесу у житлових будинках мало стати першоосновою їхнього побуту, а також позитивно вплинути на організацію викладацької і навчальної праці. Без цього вища школа не могла працювати і виконувати поставлені перед нею освітні наукові завдання. В умовах, коли державна влада не брала на себе зобов'язань щодо вирішення житлово-побутових проблем учених і студентства, то нею мало б зайнятися керівництво університету в особі ректора, хоча в жодному офіційному документі, який регулював роботу університету та його керівництва, про це не йшлося.

Відсутність спеціальних праць із зазначеної теми зовсім не означає, що нею в якійсь мірі не цікавилися сучасні українські дослідники, які вирішували свої конкретні наукові завдання. Окремі факти, пов'язані із вирішенням житлового питання учасників освітнього процесу в К-ПДУУ, зафіксовано і введено в обіг істориками у низці досліджень про І.І. Огієнка і сам університет [24; 13-17; 23]. У нашій монографії, присвяченій утворенню і діяльності державних українських університетів у 1917-1921 рр., це питання лише окреслено як важливе соціальне, що вирішувалося в значній мірі за участі ректора і у підсумку мало позитивне значення для кадрового забезпечення роботи вишу в межах окремого семестру, навчального року чи усього періоду існування [18].

Метою дослідження є висвітлення **різнобічної** діяльності І.І. Огієнка як очільника Кам'янець-Подільської міської університетської комісії, ректора державного українського університету, міністра освіти і головного уповноваженого уряду УНР у забезпеченні житлом управлінців, інгородньої професури і доцентури, а також частини студентської молоді, що походила з Наддніпрянщини, Буковини і Східної Галичини, як стартової умови організації їхнього повсякденного життя і наполегливої праці в молодому національному виші.

Виклад основного матеріалу. Коли восени 1917 р. українська інтелігенція Кам'янця-Подільського висловила бажання заснувати тут філію університету св. Володимира (згодом зійшлися на ідеї окремого державного українського університету), то з поля зору ініціаторів цього проекту зовсім випало питання про розміщення у їх невеликому місті, яке зазнало руйнівного впливу Першої світової війни, групи професорів і приват-доцентів, а також чисельного контингенту іногородніх студентів. Цікаво, що на початку січня 1918 р., звертаючись до Генерального секретарства освітніх справ Української Народної Республіки з ініціативою заснувати у Кам'янці-Подільському університет, гласні міської думи обґрунтовували потребу цього кроку не в останню чергу тим, що на Поділлі і в Бессарабії є достатня кількість середніх шкіл, випускники яких можуть здобути вищу освіту у пропонованому виші. Про готовність міста надати під бурсу для майбутніх студентів одне із своїх приміщень не було жодної згадки, хоча наголошувалося, що «місто має досить помешкань для вищої школи...» [27, арк.1 в.]. Цікаво, що це питання обійшло увагою і під час візиту до Кам'янця-Подільського делегації вчених Київського народного українського університету (КНУУ), яка вивчала місцеві умови для заснування тут університету і висловила свої позитивні міркування з цього на спільному засіданні з університетською комісією міської думи 4 квітня 1918 р. Усі вони зійшлися, зокрема, на тому, що на трьох факультетах можна буде навчати 1,5 тис. осіб. Ще 300 хлопців і дівчат прийме підготовче відділення [10, арк.3 зв.]. Питання про те, де проживатимуть усі ці молоді люди, ніхто не підіймав.

Після того, як в.о. ректора майбутнього Кам'янець-Подільського державного українського університету на засіданні ради лекторів КНУУ 22 травня 1918 р. було обрано І.І. Огієнка, а Міністерство освіти Української Держави прийняло цю кандидатуру і затвердило її як виконуючого обов'язки керівника вишу, було звернено увагу і на це питання. Майбутній керівник вишу звернувся до університетської комісії Кам'янець-Подільської міської думи з проханням «приступити до ремонту приміщень і приготування до його приїзду [він відбудеться 6 липня. – О.З.] приміщення канцелярії університету, а також про оповіщення населення про відкриття університету» [10, арк.5]. Заступник голови університетської комісії О.П. Шульмінський на засіданні, яке відбулося 21 червня, запропонував звернутися до ректора, а через нього до Міністерства освіти, щоб воно надіслало офіційного листа міському самоврядуванню, аби воно зайнялося ремонтом флігеля будинку середньої технічної школи, у якому до того мешкали лише її директор і педагогічний персонал [10, арк.5]. Так уперше прозвучала ідея про підготовку житла для ректора і деяких професорів у двоповерховому флігелі, хоча на той час ще не було вирішено на державному рівні питання про розміщення університету (4 квітня члени столичної делегації і університетської комісії погодили, що університет буде розташований у триповерховому будинку середньої технічної школи). Міська дума 27 червня більшістю голосів ухвалила рішення звернутися до Міносвіти, щоб те вида-ло розпорядження про тимчасове розташування К-ПДУУ у пропонованому будинку [3, арк.64]. Тобто, до ремонту житлового будинку влада міста була готова приступити лише після відповідного звернення освітнього відомства держави, що не могло відбутися доти, доки на законодавчому рівні буде оформлено заснування самого університету (цей процес буде завершено 17 серпня, коли гетьман України П.П. Скоропадський затвердить відповідний закон, який буде опубліковано у офіційному державному друкованому органі).

Після цієї надважливої події І.І. Огієнко 3 вересня прибув до Кам'янець-Подільського, де як голова провів засідання університетської комісії, на якому поставив питання про організацію пришвидшеного ремонту навчального корпусу вишу, створення різних підкомісій із вузькими завданнями щодо підготовки К-ПДУУ до свята відкриття та опаловального сезону. Одним із нових завдань, поставлених тоді в.о. ректора, було улаштування бурси та ідальні для студентів. Для вирішення цього питання обрали відповідну комісію із 7 осіб [10, арк.23-23 зв.]. Оскільки в одному будинку одночасно мали працювати два заклади освіти – К-ПДУУ і середня технічна школа, то 5 вересня запрацювала змішана комісія (до неї увійшли представники університетської комісії і закладу професійної освіти) із розподілу приміщень навчального корпусу між ними. Головував І.І. Огієнко. На порядку денний винесли два пекучих питання: 1) про розташування університету в будинку, що юридично належав технічній школи і 2) про ущільнення квартир учителів у флігелі з метою поселення кількох адміністративних працівників університету (після цього І.І. Огієнко, з огляду на конфлікт інтересів, з дозволу присутніх покинув зібрання, функції голови перейшли до В.К. Приходька). Розподіл навчальних приміщень відбувся мирно. Житловий фонд розподілили таким чином: зменшили кількість квартир чи кількість кімнат для адміністрації і учителів школи, певна частина площі дісталася вишу, а саме – ректору – квартира із 6 кімнат з кухнею, секретареві правління університету – три кімнати, кухня, клозет, а секретареві студентських справ та ексекutorові університету – по дві кімнати, без кухонь. Одну квартиру (три кімнати та кухню) зарезервували для бухгалтера-скарбника. Для зручності користування цими приміщеннями університетськими працівниками висловилися про часткове перепланування будинку [10, арк.24-25]. Словом, у цьому розподілі І.І. Огієнко безпосередньої участі не брав, однак ще до засідання цієї комісії він представив університетській комісії свої міркування щодо поселення у флігелі кількох управлінців університету. Це давало змогу, після відповідних кадрових призначень, частково запустити роботу університетського апарату управління, розпочати прийом документів від абітурієнтів для зарахування на навчання за різними спеціальностями, тощо.

Зроблене із забезпечення стабільними житловими умовами кількох адміністративних працівників вишу було лише першим кроком у вирішенні загальної житлової проблеми, що не стосувалася прийнятих на роботу науково-педагогічних працівників, які прибули з різних міст України. До 22 жовтня, коли відбулося офіційне свято відкриття К-ПДУУ, міністр освіти і мистецтв М.В. Василенко увів у штат університету перших 13 осіб [4, арк.22]. Готуючись до їхнього різночасового приїзду, університетська комісія підшуквала одну непогано обставлену кімнату для тимчасово проживання. В пресі було розміщено оголошення про потребу університету в квартирах. Відповідні прохання надіслали до міської управи, реєстраційного бюро, спілки домовласників. Розпочали формувати список вільних для оренди квартир. А 4 жовтня на своєму засіданні університетська комісія утворила зі свого складу спеціальну підкомісію із 3-х осіб, завданням якої стало підшукування квартир для професорів і приват-доцентів [10, арк.115].

Реєстр квартир давав можливість зробити більш-менш зручний вибір житла різними науково-педагогічними працівниками. Так, В. Біднов стверджує, що на роботу в університеті він прибув сам 8 жовтня. За ним і його сім'єю у Катеринославі зберігалася державна квартира. За два тижні, що залишалися до урочистостей з нагоди відкриття вишу, він «підшукав собі помешкання – одну кімнату – недалеко

від університету, при одній з ним улиці, в родині одного урядника... Помешкання мало деякі недогоди. Освітлення було кепське: не було навіть нафти, а доводилося задовольнятися свічками з Галичини, які були без порівняння гірші від свічок російського виробу... Під час вишукування помешкання я переконався, що восні події сильно знищили місто. У багатьох не доставало ліжок, столів, стільців, потрібного посуду. Доводилося чути, що моє помешкання одно з кращих». Що стосується інших прибулих на роботу викладачів, то, за тим же джерелом, їхнє поселення виявилось «непримним питанням» [21, с.144, 150].

Не всім відразу вдавалося підібрати для оренди кімнати у приватному житловому секторі міста. Так, приват-доцент Л.Т. Білецький, за порадою І.І. Огієнка, спочатку оселився у просторому особняку місцевого професора, декана фізико-математичного факультету П.М. Бучинського. Через кілька днів він залишив цей будинок і поселився в одній із кімнат зручної чотирикімнатної квартири директора місцевої учительської семінарії відомого українського діяча С.М. Іваницького. «З цього моменту, – наголошував вчений, – я міг вже віддатись справі чисто університетській» [1, с.126, 132]. В.О. Біднов згадував, що окремі науково-педагогічні працівники уподобали собі кімнати, які «розташовувалися в [різних] кінцях міста» [21, с.150]. Словом, на початку 1918-1919 навчального року викладацький склад вищу здебільшого орендував кімнати у приватному житловому секторі. На оплату їх університет виплачував разом із місячною зарплатою т.зв. квартирні суми, які покривали витрати науковців за наймані квадратні метри. В холодний період орендарі витрачали значно більше коштів, адже треба було купляти дрова для опалення кімнат.

Щодо житла для студентів, то ідея І.І. Огієнка про заснування для них університетської бурси повільно втілювалася в життя. 11 вересня, під час засідання університетської комісії, він запропонував виділити під бурсу найкращий двоповерховий будинок – докласову (колишню духовну) школу, але лише на перший навчальний рік, бо на другий там доведеться розмістити середню технічну школу, місця для якої не вистачить в університетському будинкові через збільшення кількості факультетів і ріст студентського контингенту. З цим погодилися представники міської управи і губерньського земства [10, арк.110]. Наступного дня університетська комісія розглянула подання підкомісії із влаштування бурси і їдальні для студентів. Згідно підрахунків, на першу треба було затратити 93 тис. крб., другу – 34,2 тис. крб. Щоб зменшити витрати на відкриття бурси, було вирішено поселяти у ній лише студентів, без слухачів підготовчих курсів (самі курси так і не були відкриті). Щоб мати необхідні кошти на вказану ціль, вирішили звернутися до Міністерства освіти і мистецтв з проханням надати університету безвідсоткову позику [10, арк.11]. Однак, на допомогу керівного освітнього відомства у цьому питанні сподівання були не великі. Це добре розумів І.І. Огієнко. Тому у зразку листа-звернення від Комісії із збудування Кам'янець-Подільського державного українського університету до багатьох українських добродійників він просив пожертвувати новому закладу вищої освіти певні кошти, зокрема, на відкриття студентської бурси і їдальні [4, арк.1].

Згодом профільна підкомісія зробила повторний розрахунок коштів: ремонт бурси мав обійтися у 15 тис. крб. (їх хотіли отримати з університетського бюджету), а на їдальню – 12 тис. крб. (сподівалися, що їх надасть міська дума). Однак приступити до ремонту запропонованого Огієнком будинку під бурсу виявилось непростою справою. Річ у тім, що він продовжував належати спархіяльній владі (рішень про його передачу у цивільне користування ще не було

прийнято відповідним виконавчим органом) [10, арк.115]. Треба було чекати, або ж шукати альтернативний варіант. Останнє було важким питанням, однак реалізувалося успішно. Утім до відкриття університету запустити бурсу так і не вдалося, хоча 26 вересня секретар університетської комісії О.М. Пащенко телеграфувала в Київ до І.І. Огієнка про те, що міська дума виділила кошти, зокрема, на створення студентської бурси [19, с.250].

Міська управа запропонувала під бурсу невеличкий будинок, де з часом поселилося усього до 25 юнаків. Іван Огієнко з цього робив висновок, що колективне проживання не було популярним серед студентської молоді [22, с.735]. О.М. Пащенко згадувала, що під бурсу тимчасово виділили «всього кілька кімнат із зібраним і дарованим меблюванням» [21, с.132]. Зрештою, її заселили, на нашу думку, не пізніше першої половини листопада, про що засвідчує Б. Сивенко, один із тодішніх студентів [21, с.320]. Щоправда, приват-доцент Л.Т. Білецький у своїх пізніших спогадах пише, що бурсу відкрили в гарному з архітектурної точки зору двоповерховому будинку колишньої церковно-учительської школи, яку міністр освіти І.І. Огієнко передав у розпорядження К-ПДУУ [1, с.154]. Тут мемуарист припустився кількох неточностей. По-перше, у листопаді 1918 р. І.І. Огієнко ще не мав портфеля міністра освіти УНР (це станеться лише 6 січня 1919 р.). По-друге, зазначений будинок буде передано університету наказом міністра освіти лише 5 лютого, а все його майно прийняли на баланс університету ще пізніше 18 лютого 1919 р. [18, с.230]. До цього часу бурса вже існувала. Отож, невеличкий гуртожиток задовольняв потреби у житлі менше 10% іногородніх студентів (наприкінці грудня 1918 р. загальна чисельність здобувачів вищої освіти тут становила 414 осіб [21, с.207]. Проживання тут було платним (25 крб. в місяць за одне ліжко-місце). До послуг мешканців була невеличка їдальня [9, арк.2] Проте абсолютна більшість іногородніх студентів проживала у приватних кутках, де і харчувалися. Як наголошував Л.Т. Білецький, І.І. Огієнко, ставши на короткий час міністром освіти УНР, і далі робив усе можливе, щоб допомагати студентам університету, зокрема «в справі розрішення мешкальної кризи» [1, с.154]. Однак, у чому саме полягали практичні кроки керівника освітнього відомства у вирішенні цього питання, мемуарист не зазначає.

На початку 1919 р. збільшилася кількість науково-педагогічних працівників університету. І.І. Огієнко призначив на професорські і приват-доцентські посади трьох факультетів К-ПДУУ 16 нових вчених [18, с.190]. Звісно, знову виникла потреба із розміщенням прибулих працівників. Хоча до поселення в окремих найнятих кімнатах прибульцям запропонували на короткий час поселитися в ... університетських аудиторіях, які наприкінці січня пустували через студентські вакації. Надалі працювали за раніш відпрацьованою схемою – робили вибір із підготовлених квартирних пропозицій. В окремих випадках це питання вирішувалося вкрай безболісно. Так, перед від'їздом з Києва до Кам'янка-Подільського Д.І. Дорошенко, якого прийняли у штат університету приват-доцентом по кафедрі історії, міністр освіти запропонував йому поселитися у квартирі Огієнків. Як згадував сам Дорошенко, «мене гостинно прийняла до себе родина ректора університету проф. Огієнка, відступивши в своїй помешканні дуже гарну й теплу кімнату. Завдяки цьому я позбувся всякого клопоту щодо хати і скоро міг приступити до ознайомлення з університетськими справами і до підготовки до читання лекцій. В цій кімнаті я й прожив увесь час мого перебування в Кам'янці. Мушу зазначити, що професор Огієнко не схотів брати з мене ніякої платні за кімнату, мотивуючи тим, що це помешкання державне, сам він за нього не платить і тому не може здавати в най-

ми, а приймає мене до себе як доброго знайомого і колегу. Взагалі, та сердечна прихильність і тепле відношення, які я зустрів у гостиннім домі Огієнків, дуже скрасили мені життя в чужому місті, серед невеселих обставин і настроїв» [12, с.410]. І.І. Огієнко у своїх споминах про дружину Домініку Данилівну, яка пішла з життя у 1937 р., зазначав, що дві кімнати із шести у ректорській квартирі вона у різний час відводила гостям чи колегам чоловіка для проживання (крім Д.І. Дорошенка та його дружини, місцевих професорів В.О. Біднова і Л.Т. Білецького, йшлося про члена Директорії Ф.П. Швеця, прем'єр-міністра І.П. Мазепу, міністра внутрішніх справ О.Х. Саліковського, товариша міністра освіти П.І. Холодного, міністра закордонних справ А.М. Лівіцького [25, с.257-258].

На початку весняного семестру до роботи на посаді молодшого асистента при кафедрі зоомієї почав працювати син С.Ф. Русової – Ю.О. Русов. Матір (згодом лекторка педагогіки К-ПДУУ) у березні 1919 р. поселилася, як й інші працівниці Міністерства освіти, що прибули з І.І. Огієнком з Вінниці до Кам'янець-Подільського, у місцевій школі мистецтв, яка було неподалік університету. Софії Федорівні дісталася велика кімната, де з меблів були усього ліжко, стіл і стілець. До матері часто заходив син, разом чаювали і ділилися роздумами та планами [26, с.154]. Скоріш за все, що житлове питання С.Ф. Русової було вирішене завдяки міністрові І.І. Огієнку, який домігся переїзду Міністерства освіти до Кам'янець-Подільського. У 1919-1920 навчальному році Ю.О. Русов з дружиною мешкав у кімнаті, яку наймав у будинку Залевських. Тут на певний час поселилася і С.Ф. Русова. Її син покинув місто до кінця 1919 р. і разом з дружиною направився в бік Європи. Софія Федорівна продовжила проживати у тій самій кімнаті. Згодом суди повернулася її невістка із новонародженим внуком Романом, жити стало радісніше. Через якийсь час прибув і Юрій Олександрович [26, с.162, 168, 171].

Плануючи розвинути К-ПДУУ в 1919 р., міністр І.І. Огієнко наполегливо зайнявся відселенням з університетського будинку технічної школи, яка займала 3-й поверх. 20 січня 1919 р. наказом по Міністерству освіти весь корпус передали університетові. Через 4 дні на засіданні педради названої школи було зачитано телеграму, яка надійшла на ім'я директора від керівника департаменту професійної освіти Міносвіти. У ній йшлося про згаданий наказ міністра, а також ставилося завдання: «Пропонується Вам негайно виконати це розпорядження і своєчасно розпочати заняття або в помешканні, яке одведе мійська управа згідно постанови від 6 липня [1918 року]* або в другу чергу в помешканні місцевих шкіл. Флігель повинно звільнити до 15 лютого. Квартирні гроші служачим висилаються За не своєчасне або неточне виконання розпорядження Міністерства відповідає Ви. Тігаренко» [2, арк.63зв.]. Кошти на розміщення цього професійно-освітнього закладу в іншому будинку та придбання палива на холодний період були виділені урядом УНР лише 10 квітня 1919 р. в сумі 60 тис. крб. [11, с.301].

Директор школи А.А. Биков виступив проти зазначеного наказу. Щоб внести в це питання повну ясність, міністр освіти утворив під головуванням приват-доцента К-ПДУУ М.А. Плевако комісію для розслідування адміністративно-педагогічної і господарської діяльності впертого керівника [19, с.277-278]. А.А. Биков не погоджувався як з першою частиною наказу, що стосувалася відселення школи, так і другої, оскільки йому самому і ще кільком педагогам треба було виселитися з обжитих квартир у флігелі, хоча міністр і розпорядився вислати їм, як компенсацію, спеціальні квартирні кошти [31, арк.224; 32, арк.19]. Незгода з міністерським наказом, який сприймався членами педколективу як велика несправедливість проти них, не зламала рішучості

міністра і далі діяти в інтересах університету та його колективу. І 30 січня І.І. Огієнко, який ознайомився з доповідною запискою М.А. Плевака про протиправну діяльність А.А. Бикова, підписав наказ №4, яким звільнив його з посади директора школи [29, арк.50]. А 1 березня технічна школа, у якій навчалися 249 учнів, виселилася з 3-го поверху університетського будинку і перебувала у приміщенні, яке для неї підшуквала міська влада [7, арк.7].

В результаті цих заходів, за свідченням Д.І. Дорошенка, було «виселено з окремого будинку в дворі [флігеля. – О.З.] й директора тієї школи та кількох учителів. Їхні помешкання зайняв ректор університету [в.о. ректора М.М. Хведорів, який працював проректором. – О.З.] й дехто з професорів. Це вийшло не дуже щасливо, бо посягло серед певних кіл міського населення недоброчинливе відношення до університету, підтримуване людьми, причетними до технічної школи» [12, с.412]. Враховуючи той факт, що прихильники школи ще не раз піднімали питання про її повернення до університетського будинку, І.І. Огієнко, як головний уповноважений уряд УНР, 17 лютого 1920 р. виніс його на розгляд наради українських міністрів, які перебували у Кам'янці-Подільському. В результаті було ухвалено таке однозначне рішення: «Усю садибу Кам'янець-Подільської середньої технічної школи зо всіма у ній будинками [у т.ч. й флігелем. – О.З.] передати Кам'янець-Подільському державному українському університету до часу збудування останнім власних помешкань...» [27, арк.21 зв.]. Таке ж рішення ухвалила і рада Головноуповноваженого уряду УНР у тому ж місяці [20, с.143].

Зазначимо, що реальних підстав для звинувачення І.І. Огієнка у лобюванні інтересів К-ПДУУ і зневажанні потреб середньої технічної школи не було. Річ у тім, що ще 8 липня 1918 р. в.о. міського голови Кам'янця-Подільського І.А. Гуменер повідомив керівництво Міністерства освіти і мистецтв Української Держави про те, що міська управа на основі постанови міської думи від 6 липня 1918 р. зобов'язується розмістити в «підходячих будинках» технічне училище при умові, що будинок технічної школи буде повністю відведений Міністерством під університет» [8, арк.52]. Як видно, І.І. Огієнко цілком дотримувався колегіальних рішень, які були ухвалені міським самоврядуванням Кам'янця-Подільського під час руху до заснування університету влітку 1918 р. Звісно, можна було дорікнути, що це рішення було прийнято ще за гетьманату. Однак і сам університет з'явився у той самий час.

В результаті відселення технічної школи дещо збільшилася кількість службових квартир для науково-педагогічних працівників вишу. Одним із тих, хто зумів вселитися сюди з дозволу І.І. Огієнка, став професор В.О. Біднов, який перевіз з Катеринослава до Кам'янця-Подільського свою сім'ю (дружину і сина). Коли з 17 квітня до 2 червня у місті функціонувала радянська влада, до квартири Огієнків, у якій тоді мешкали лише дружина і двоє синів (глава сімейства тоді перебував у Галичині), неодноразово навідувалися чекісти і по ночах робили обшуки. До виселення тоді не дійшло [26, с.121]. Однак під час другої радянізації міста, напередодні якої І.І. Огієнко вивіз свою сім'ю за Збруч, господарча рада університету (новий університетський орган, утворений більшовиками замість правління) 27 серпня 1920 р. ухвалила рішення про поділ його квартири поміж професором В.І. Петром і приват-доцентом С.Ю. Гаєвським [19, с.358]. Цікаво, що через деякий час, а саме 7 листопада ректор повернувся до університету без сім'ї і законно працював тут до 14 листопада, однак відомостей про його місце проживання джерела не дають.

З житлом науково-педагогічних працівників траплялися й інші казуси. На один із них звернув увагу І.І. Огієнко 22 жовтня 1919 р., під час державного

святкування першої річниці існування університету. Ректор у присутності голови Директорії С.В. Петлори, членів Директорії Ф. Швеція і С. Макаренка, голови Ради Народних Міністрів УНР І.П. Мазепи та усіх міністрів змушений був публічно просити вищу владу припинити необдуману реквізицію житлової площі, через яку страждають, зокрема, університетські вчені. Насправді, узагальнювати не було що, адже мова йшла лише про поодинокий факт, пов'язаний з приват-доцентом по кафедрі полонознавства Л.Б. Б'ялковським. Саме його виселили з великого будинку, де він наймав дві кімнати і кухню. Усі реквізовані приміщення перейшли у відання Міністерства торгівлі й промисловості (Білецький, 2013, с.164). За цей випадок ніхто не вибачився, що кинуло тінь на усю українську владу. Огієнко, захищаючи інтереси усього викладацького корпусу К-ПДУУ, не побоявся зробити відповідний демарш, який сподобався не усім високо посадовцям. Щодо узагальнення, то, скоріш за все, це був прийом тиску на владу, яка могла продовжити виселяти вчених з орендованої житлової площі.

У майже 100-тисячному місті, у яке перетворився Кам'янець-Подільський, житлова проблема продовжувала загострюватися. Все важче було підшукати зручні квадратні метри для проживання. Несподівано для новоприбулих викладачів ситуація частково поліпшилася завдяки тому, що наприкінці жовтня 1919 р. ректор уклав з кам'янчанином М. Драгомирецьким угоду про безкоштовне користування університетом, починаючи з 1 листопада, на цілий рік 4 кімнатами і кухнею у одноповерховому будинку домовласника (вул. Університетська, 60), який пішов назустріч гострим потребам науково-педагогічного колективу [18, с.322]. Заселення цієї площі зайнялося керівництво вишу. Це була досить відчутна допомога університетським вченим в умовах посилення житлової кризи і гіперінфляції. Кому із професури дісталася ця жилплоща – наразі невідомо.

У 1920 р. квартирне питання науково-педагогічних працівників було ще складнішим, ніж торік, адже на середину року в університеті нараховувалося більше 30 професорів і приват-доцентів, 1 астроном-наглядач, 5 лекторів, 11 старших і 10 молодших асистентів. Влітку ця кількість, враховуючи професорських стипендіатів, зросла до 65 осіб [18, с.196]. І навіть за таких обставин іноді звільнялися місця у флігелі. Щоправда, як згадує Л.Т. Білецький, ректор не погодився на поселення у службову кімнату секретаря ради професорів П.Г. Клепатського, який відкрито опонував ректорові, робив йому різного роду недоречні зауваження, практично ворогував з ним [1, с.198]. Підтвердити чи спростувати цей факт за допомогою інших джерел, на жаль, немає змоги.

Щодо першої студентської бурси, то вона проіснувала недовго із суб'єктивних причин. Коли в середині квітня 1919 р. до міста прийшов загін Червоної армії і влада перейшла до ревкому, то бурсаки, які підтримали комуністичний режим, несподівано, за інформацією І.І. Огієнка, зруйнували її [22, с.735], залишивши без дешевого житла більше двох десятків студентів-юнаків. Матеріальну шкоду обраховано не було, винних не шукали.

З початком 1919-1920 навчального року студентське самоврядування підняло питання про необхідність відновлення бурси як дуже необхідної для них. Голова ради студентських представників А. Волянський звернувся до Подільської губернської народної управи, яка знаходилася у Кам'янці-Подільському, з проханням передати під університетську бурсу незаселений будинок колишнього дитячого притулку, який був на балансі губернського земства. 14 листопада 1919 р. управа розглянула це подання і ухвалила таке рішення: «Віддати студентській раді під студентську бурсу будинок губернської управи на Больничній [Лікарняній. – О.З.] площі, в котрім раніше містився дитячий притулок» [6, арк.52]. Джерела не повідомляють, на яку кількість місць була розрахована ця

споруда. Однак відомо, що через гіперінфляцію і ріст плати за проживання більшості студентів у приватних кутках, попит на місця у бурсі збільшився. Тож на початку весняного семестру 1919-1920 навчального року І.І. Огієнко запропонував студентству подати на його ім'я пропозиції щодо покращення умов їхнього життя. 7 лютого відбулися загальні збори студентської молоді К-ПДУУ, які виробили план надання незаможникам комплексної матеріальної допомоги, аби ті не відволікалися від навчальної праці. Другий пункт цього колективного документа дістав назву «Студентський дім», на зразок «Академічного дому», що у свій час був зведений у Львові для проживання студентів-українців Львівського університету на пожертви української громади. Це мала бути та ж бурса, тільки на значно більшу кількість місць (понад 100 осіб). Звісно, мова йшла не про будівництво спеціального житлового будинку для студентів, яке у той час було практично неможливим з різних причин, а про перепрофілювання однієї із великих міських споруд під гуртожиток. Збори студентської молоді запропонували у зв'язку з цим утворити спеціальний організаційний комітет із 5 осіб (2 представників від студентства, 2 – від професури та 1 – від Подільської губернської народної управи) [22, с.743]. Цей прогресивний сам по собі задум на той час не мав перспективи на реалізацію, адже у переповненому місті з середини листопада 1919 р. на запрошення української влади розмістився ще й контингент польських військ, які реквізували значну частину великих громадських споруд, зокрема державні і міські школи, під свої казарми і управління. Тож сподіватися на розв'язання цього питання у найближчій перспективі було нереально. Не випадково, що І.І. Огієнко офіційно не відреагував на це звернення, хоча, як головноуповноважений уряду УНР, зумів надати студентам 2,5 млн. крб. на матеріальну допомогу студентам [22, с.745]. Щодо допомоги з бурсою, то він, відвертий захисник інтересів незаможного студентства, згадував негативний урок весни 1919 року.

Виконуючи одну із норм закону про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету щодо будівництва корпусів цього вишу, І.І. Огієнко, як міністр освіти і голова Комісії із збудування Кам'янець-Подільського державного українського університету, домігся прийняття закону УНР про виділення 1,8 млн. крб. на початок підготовчих робіт із спорудження власних університетських будинків [22, с.216]. За затвердженням у серпні 1919 р. правлінням К-ПДУУ проєктом, виконаним архітектором-інженером Папенгутом, він включав спорудження як адміністративних, навчальних, лабораторних корпусів, так і житлових будинків для професури і окремо під студентську бурсу. На це все відводилося 5-10 років, що не давало змоги цивілізовано вирішити житлову проблему учасників освітнього процесу цього вишу в період революції [5, арк.34]. Та й самому університету залишалось існувати всього не повних 18 місяців.

Висновки. Заснування і дворічна діяльність Кам'янець-Подільського державного українського університету стали великою подією національного відродження раніш пригнобленої нації. Разом з тим вони висвітлили цілу низку складних організаційних питань, з якими вперше зіткнулася центральна і місцева українська влада у своїй діяльності. Одним із них було забезпечення управлінців і учасників освітнього процесу цього вишу житлом, що стало предметом відповідальності І.І. Огієнка, як керівника міської університетської комісії з липня 1918 р., а також виконувача обов'язки і затвердженого ректора зазначеного вишу. За активної підтримки міського самоврядування йому вдалося організувати поселення окремих працівників університету до флігеля технічної школи. На посаді міністра освіти він оперативно посприяв повному заселенню цього будинку професорами і приват-доцентами, як головний уповноважений уряду УНР юридично захистив передачу будинків технічної школи на баланс універси-

тету. Його роль у цьому гострому питанні була вирішальною. Ректор посприяв поліпшенню житлових умов кількох науково-педагогічних працівників у найнятому закладом приватному будинку, хоча це не вирішувало житлової проблеми в цілому. Більшість членів професорсько-викладацької корпорації, чисельність якої зростала з року в рік, квартирувала у приватному секторі, де їм на вибір пропонували підготовлену для оренди площу. Цей підхід дозволив загалом зберегти і примножити викладацькі кадри, без яких не могло бути повноцінного освітнього процесу. Важливе значення мав публічний захист ректором права працівників університету на недоторканість житла. Керівник вишу ініціював відкриття для студентів невеликої бурси з ідальною, що і вдалося реалізувати у непростих реаліях, хоча ці старання не були належно оцінені молодддо.

Загалом І.І. Огієнко доклав значних зусиль для забезпечення службовим житлом півтора-два десятка викладачів та їх сімей, намагався поліпшити житлові умови студентів, які здебільшого прагнули до проживання у приватних кутках міста. Приступивши до реалізації плану будівництва під університет цілісного майнового комплексу, з його ініціативи передбачалося зведення будинків під житло працівникам і бурси для студентів.

Перспективи дослідження. Надалі доцільно з'ясувати питання про вирішення житлової проблеми управлінців, викладачів і студентів тих юридичних осіб, які прийшли на зміну Кам'янець-Подільському державному українському університету в ході його непередуманої реорганізації (інститут народної освіти, інститут соціального виховання, педагогічний інститут) і функціонували у певних часових проміжках за радянського режиму у міжвоєнний період. Запропонований підхід дасть змогу простежити в межах ширшого хронологічного періоду відповідні заходи та їх ефективність як за української, так і робітничо-селянської влади щодо створення відповідного рівня житлово-побутових умов для управлінського персоналу, професорсько-викладацького складу і студентського контингенту вищого педагогічного закладу, що мало значний вплив на якість їхньої управлінської, освітньої і наукової діяльності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Білецький Л.Т. Мої спомини (1917-1926 рр.) / підгот. тексту, вступ. стаття та іменний покажчик В.Р. Адамський. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. 239 с.
2. Держархів Хмельницької обл., ф. 66, оп. 1, спр. 1472, 148 арк.
3. Держархів Хмельницької обл., ф. 249, оп. 3, спр. 174, 105 арк.
4. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 5, 87 арк.
5. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 12, 168 арк.
6. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 69, 89 арк.
7. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 1, спр. 132, 73 арк.
8. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 2, спр. 1, 115 арк.
9. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 2, спр. 38, 130 арк.
10. Держархів Хмельницької обл., ф. Р-582, оп. 3, спр. 3, 212 арк.
11. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: док. і матеріали. У 2-х т., 3-х ч. / [упоряд. В. Верстюк (керівник) та ін.]. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. Т. 1. 688 с.
12. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки): науково-популярне видання. Київ: Темпора, 2007. 602 с.
13. Завальнюк О.М. І.І. Огієнко і Кам'янець-Подільський державний український університет (1918-1920) *Наукові праці історичного факультету*. 1996. Т. 2. С. 90-103.
14. Завальнюк О.М. Матеріальне становище викладачів, працівників і студентів Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918-1921 рр.)

- Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Історичні науки.* Кам'янець-Подільський: Оіум, 1998. Т. 2 (4). С. 245-252.
15. Завальнюк О.М. Іван Огієнко і створення Кам'янець-Подільського державного українського університету (До 80-річчя Кам'янець-Подільського університету) *Краєзнавство: науково-популярний журнал*, Київ: Всеукр. спілка краєзнавців, 1999. №1-4. С. 24-30.
  16. Завальнюк О.М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918-1921 рр.). Кам'янець-Подільський, 2006. 632 с.
  17. Завальнюк О.М. Студентська молодь українських державних університетів: проблема виживання (1918-1920 рр.) *Краєзнавство: наук. журнал*. Київ: Національна спілка краєзнавців України, 2010. №4. С. 138-149.
  18. Завальнюк О.М. Утворення і діяльність державних українських університетів (1917-1921 рр.): монографія. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 644 с.
  19. Іван Огієнко – організатор, керівник і оборонець Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918-1920 рр.): Документи. Матеріали. Світлина. Хроніка діяльності (2014) / уклад. і автори статті С.А. Копилов і О.М. Завальнюк. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. 384 с.
  20. Інститут Головноуповноваженого уряду Української Народної Республіки на Поділлі у висвітлення періодики 1919-1920 рр.: збірник матеріалів / [упоряд. і автори вступ. статті О.І. Марчук, О.М. Завальнюк]. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. 242 с.
  21. Кам'янець-Подільський державний український університет (1918-1921). Ювілейні спогади / упоряд. та автор передмови В.Р. Адамський. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2015. 359 с.
  22. Кам'янець-Подільський державний український університет (1918-1921 рр.) у документах і матеріалах / уклад. й автори статті С.А. Копилов, О.М. Завальнюк. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. 848 с.
  23. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення (2003) / заг. редакція О.М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2003. 408 с.
  24. Копилов А. Професор І.І. Огієнко – ректор Кам'янець-Подільського державного українського університету *Духовна і науково-педагогічна діяльність І.І. Огієнка в контексті українського національного відродження (до 110-річчя від дня народження)*: тези науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський, 1992. С. 3-7.
  25. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рятуння України / упоряд., автор передм і комент. М.С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2005. 464 с., іл. вкл.
  26. Русова С. Мої спомини. Львів: Видавн. кооперація «Хортиця»; Київ: Україна Віта, 1996. 208 с.
  27. ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 35, 65 арк.
  28. ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 353, 158 арк.
  29. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 2, 243 арк.
  30. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 132, 142 арк.
  31. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 183, 287 арк.
  32. ЦДАВО України, ф. 2582, оп. 1, спр. 224, 87 арк.

References:

1. Biletskyi, L.T. (2013). *Moi spomyny (1917-1926 rr.)*. [My Memoirs (1917-1926)] / pidhot. tekstu, vstup. stattia ta imennyi pokazhchuk V.R. Adamskyi. Kamianets-Podilskyi: Medobory-2006. 239. (in Ukr.).
2. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], 66, 1, 1472, 148. (in Ukr.).
3. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], 249, 3, 174, 105. (in Ukr.).

4. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 1, 5, 87. (in Ukr.).
5. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 1, 12, 168. (in Ukr.).
6. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 1, 69, 89. (in Ukr.).
7. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 1, 132, 73. (in Ukr.).
8. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 2, 1, 115. (in Ukr.).
9. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 2, 38, 130. (in Ukr.).
10. Derzharkhiv Khmelnytskoi oblasti. [State Archives of Khmelnytsky Oblast], R-582, 3, 3, 212. (in Ukr.).
11. Dyrektoriia, Rada Narodnykh Ministriv Ukrainkoi Narodnoi Respubliky. Lystopad 1918 – lystopad 1920 rr.: dok. i materialy (2008). [*Directorate, Council of People's Ministers of the Ukrainian People's Republic. November 1918 – November 1920: documents and materials*]. U 2-kh t., 3-kh ch. / [uporiad. V.Verstuik (kerivnyk) ta in.]. Kyiv: Vyd-vo imeni Oleny Telihy, 1, 688. (in Ukr.).
12. Doroshenko, D. (2007). Moi spomyny pro nedavnie mynule (1914-1920 roky): Naukovo-popauliarne vydannia. [My memories of the recent past (1914-1920): A scientific and popular publication]. Kyiv: Tempora, 602. (in Ukr.).
13. Zavalniuk, O.M. (1996). I.I. Ohienko i Kamianets-Podilskyi derzhavnyi ukrainskyi universytet (1918-1920). [I.I. Ohienko and Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University (1918-1920)]. *Naukovi pratsi istorichnoho fakultetu*. 2, 90-103. (in Ukr.).
14. Zavalniuk, O.M. (1998). Materialne stanovyshe vykladachiv, pratsivnykiv i studentiv Kamianets-Podilskoho derzhavnogo ukrainskoho universytetu (1918-1921 rr.). [Financial situation of teachers, staff and students of Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University (1918-1921)]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Istorychni nauky: Kamianets-Podilskyi: Oiium*. 2 (4), 245-252. (in Ukr.).
15. Zavalniuk, O.M. (1999). Ivan Ohienko i stvorennia Kamianets-Podilskoho derzhavnogo ukrainskoho universytetu (Do 80-richchia Kamianets-Podilskoho universytetu). [Ivan Ohienko and the Establishment of Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University (To the 80th Anniversary of Kamianets-Podilskyi University)]. *Kraieznavstvo: naukovo-populiarnyi zhurnal*. Kyiv: Vseukr. spilka kraieznavtsiv, 1-4, 24-30. (in Ukr.).
16. Zavalniuk, O.M. (2006). Istoriia Kamianets-Podilskoho derzhavnogo ukrainskoho universytetu v imenakh (1918-1921 rr.). [History of Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University in Names (1918-1921)]. Kamianets-Podilskyi, 632. (in Ukr.).
17. Zavalniuk, O.M. (2010). Studentska molod ukrainskykh derzhavnykh universyitetiv: problema vyzyvannia (1918-1920 rr.) [Student youth of Ukrainian state universities: the problem of survival (1918-1920)]. *Kraieznavstvo: nauk. zhurnal*. Kyiv: *Natsionalna spilka kraieznavtsiv Ukrainy*. 4, 138-149. (in Ukr.).
18. Zavalniuk, O.M. (2011). Utvorennia i diialnist derzhavnykh ukrainskykh universyitetiv (1917-1921 rr.): monografiia. [The Formation and Operation of State Ukrainian Universities (1917-1921): Monograph]. Kamianets-Podilskyi: Aksioma, 644. (in Ukr.).
19. Ivan Ohienko – orhanizator, kerivnyk i oboronets Kamianets-Podilskoho derzhavnogo ukrainskoho universytetu (1918-1920 rr.): Dokumenty. Materialy. Svitlyny. Khronika diialnosti, (2014). [Ivan Ohienko – organizer, leader and defender of Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University (1918-1920): Documents. Materials. Photos. Chronicle of activities] / uklad. i avtory statti S.A. Kopylov, O.M. Zavalniuk. Kamianets-Podilskyi: PP «Medobory-2006», 384. (in Ukr.).
20. Instytut Holovnoupravovazhenoho uriadu Ukrainkoi Narodnoi Respubliky na Podilli u vysvitlenniia periodyky 1919-1920 rr.: zbirnyk materialiv, (2018). [The Institute of the Chief Plenipotentiary of the Government of the Ukrainian People's

- Republic in Podillia in the coverage of periodicals in 1919-1920: collection of materials] / [uporiad. i avtory vstup. statti O.I. Marchuk, O.M. Zavalniuk]. Kamianets-Podilskiy: TOV «Drukarnia Ruta», 242. (in Ukr.).
21. Kamianets-Podilskiy derzhavnyi ukrainskyi universytet (1918-1921). Yuvileini spohady, (2015). [Kamianets-Podilskiy State Ukrainian University (1918-1921). Jubilee memories] / uporiad. ta avtor peredmovy V.R. Adamskyi. Kamianets-Podilskiy: Medobory-2006, 359. (in Ukr.).
  22. Kamianets-Podilskiy derzhavnyi ukrainskyi universytet (1918-1921 rr.) u dokumentakh i materialakh, (2016). [Kamianets-Podilskiy State Ukrainian University (1918-1921) in documents and materials] / uklad. y avtory statti S.A. Kopylov, O.M. Zavalniuk. Kamianets-Podilskiy: Aksioma, 848. (in Ukr.).
  23. Kamianets-Podilskiy derzhavnyi universytet: mynule i sohodennia, (2003). [Kamianets-Podilskiy State University: Past and Present] / zah. redaktsiia O.M. Zavalniuka. Kamianets-Podilskiy: Oiium, 408. (in Ukr.).
  24. Kopylov, A. (1992). Profesor I.I. Ohienko – rektor Kamianets-Podilskoho derzhavnoho ukrainskoho universytetu Dukhovna i naukovo-pedahohichna diialnist. [Professor I. Ogienko – Rector of Kamianets-Podilskiy State Ukrainian University]. *I.I. Ohiienska v konteksti ukrainskoho natsionalnoho vidrodzhennia (do 110-richchia vid dnia narodzhennia): tezy naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kamianets-Podilskiy, 3-7. (in Ukr.).
  25. Ohiienko I. (Mytropolyt Ilarion). Riaturvannia Ukrainy, (2005). [Ogienko I. (Metropolitan Hilarion). Saving Ukraine] / uporiad., avtor peredm i koment. M.S. Tymoshyk. Kyiv: Nasha kultura i nauka, 464. (in Ukr.).
  26. Rusova, S. (1996). Moi spomyny. [My memories]. Lviv: Vydavn. kooperatsiia «Khortytsia»; Kyiv: Ukraina Vita, 208. (in Ukr.).
  27. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 1131, 1, 35, 65. (in Ukr.).
  28. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 2201, 1, 353, 158. (in Ukr.).
  29. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 2582, 1, 2, 243. (in Ukr.).
  30. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 2582, 1, 132, 142. (in Ukr.).
  31. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 2582, 1, 183, 287. (in Ukr.).
  32. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. [Central State Archive of Higher Authorities and Governments of Ukraine], 2582, 1, 224, 87. (in Ukr.).

Oleksandr Zavalniuk

**THE IMPORTANCE OF IVAN OHIENKO IN SOLVING
THE HOUSING PROBLEMS OF MANAGERS AND PARTICIPANTS
OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN KAMIANETS-PODILSKYI
STATE UKRAINIAN UNIVERSITY (1918-1920)**

Based on archival and published sources, as well as the works of modern domestic historians, the article studies the talented organizational activity of Ivan Ohienko,

the chairman of Kamianets-Podilskyi Municipal University Commission, acting rector and rector of Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University, the Minister of Education and the chief authorized officer of the Government of the Ukrainian People's Republic, in the matter of solving such a local social problem as providing permanent official and rented housing for the management staff and scientific and pedagogical workers of the newly founded higher education institution, along with opening the dormitory (bursa) for poor foreign students in very complicated conditions of the peripheral city.

The problem is considered within two unequal chronological segments. The first is related to the accelerated and quite effective implementation of a complex of state, self-governing and public preparatory measures regarding the legal foundation of the university, the creation of its proper material and technical base and, finally, the official opening (July-October 1918). The second segment covers the long-term functioning and internal development of the university (1918-1920) under unstable Ukrainian sovereignty, when Ivan Ohiienko, as rector, moving up the career ladder in the field of higher state administration and receiving the opportunity to influence from the height of his authoritative positions, resolved a number of administrative, financial, material and other issues related to the interests of the workers and students. This approach provided comprehensive coverage of the raised issue, ensured its scientific novelty, as well as an understanding of the importance of Ohiienko in the partial solution of a complex social problem generated by the modest resources of a small multinational city.

Attention is drawn to the situation related to the university's aspiration to obtain corporate apartments from the state, which generated a conflict of interests with the previous residents. Ivan Ohiienko found legal levers to satisfy the needs of university employees, but the other side did not perceive them as objective and fair, and therefore the conflict took on a protracted nature, although it did not lead to any excesses.

Key words: Ivan Ohiienko, Kamianets-Podilskyi State Ukrainian University, professor-teaching corporation, student contingent, official housing, corporate apartments, housing rental, student bursa (hostel).

Отримано: 28.10.2024 р.